

ZAPPE LÁSZLÓ

KERÜLŐUTAK

NAGY IGNÁC: TISZTÚJÍTÁS

A választások évében természetesen két vidéki színházunkban is előkerült Nagy Ignác másfél évszázados darabja, a *Tisztújítás*. A téma időszerű, lehet tehát számítani a közönség érdeklődésére. Kérdés csak az, vajon időszerű-e a reformkor, rá tud-e hangolódni arra színház és néző egyaránt. Felis-

merhetők-e az akkori nyelv, az akkori szokások, az akkori színházi klisék alatt a mi mai választási és főképp életkérdéseink? Ebben a kellemes szerelmi és közéleti vetélkedésben találunk-e valamit, ami komor kampányidőszaki hangulatunkkal találkozik, netán azt felderíti? Igényesebb színrevitel azt a kérdést sem kerülheti meg,

Némedi Árpád (Darabos), Znamenák István (Heves) és Spindler Béla (Tornyai) a kaposvári előadásban (Simara-fotó)

hogy milyen a kapcsolatunk múltunkkal? Tundunk-e egyáltalán kapcsolatot teremteni vele? Eleven-e számunkra, bennünk ez a múlt, s ha igen, az jó-e vagy sem, ha pedig nem, akkor nyertünk-e vagy veszítettünk e veszteséggel? Több törésvonal mentén szétdarabolódott társadalmunkban az is felmerülhet, hogy az érintetlenebb vidék ugyan még őriz valamit abból, amiből a múlt század negyvenes éveiben ez a darab táplálkozott, de a modernizálódott főváros már végképp elszakadt attól a világtól. Erre utalhat az

is, hogy Pesten senkinek sem jutott eszébe a *Tisztújítással* fogadni az országos tisztújítást.

Kaposváron a modernizációval küszködő örök magyar vidék kerül a színpadra. Miközben az urak, az értelmiségiek szerelmi és politikai csatáikat vívják, intrikáikat folytatják, a cselédek technikai csodabogarakkal bibelődnek. A leveleket pedál nélküli kétkerekű faszkerentyűn gördülve hurcolják, a kertben felállítanak egy villanyhajtású tusolót, amelyhez viszont az áramot pedálózással lehet előállítani. A Pestről jött szo-

balány ki is próbálja. Khell Csörsz fűcsomós, nagyjából rendben tartott, realiztikus falusi tájat állított a színpadra. A játékeret haránt ösvény szeli át, itt játszódnak le az utcai jelenetek, s csak könnyen átléphető, alacsony korlát keríti a főorvos portáját, ahol a legfontosabb események történnek. Az alispán ügyeit hasonlóan elrendezett teremben intézi, mintha éppen tatarozás alatt állna a megyeháza, oldalt szék- vagy padsor letakarva, átlósan pedig nagyjából a falusi utca nyomvonalát követő palló kigyózik. Cselényi Nóra ruhái vagy ötven esztendővel későbbre helyezik a reformkori történetet, nagyjából a századforduló tájára.

Az előadás fő erénye azonban a színészek játéka. Bezerédi Zoltán rendezésében sikerül eleven emberi figurákat, jellemeket formálniuk a vígjátéki klisékből és politikai szöcsövekből. S egyúttal sikerül eltakargatni a történet apró döccenőit, dramaturgiai nehézségeit. A karikírozás és a helyzetkomikum maximális kihasználása többnyire egyensúlyban marad a jellemábrázolással. A főbb szereplők politikai elvei és szerelmi vérmérséklete köré teljes személyiség formálódik. Hunyadkúrti György pipogya, apolitikus főorvosa jámbor, szinte derűs elkeseredettséggel viseli az egész előadás alatt annak következményeit, hogy egyszer merészelt megkönyékezni egy kacér szobalányt. A fontolva haladó szolgabíró tisztességét Spindler Béla kicsinyt nehézkes elmével is megtoldja. A rohanást haladni kívánó pesti ügyvéd Znamenák István alakításában gátlátalan, hebehurgya törtetőnek is mutatkozik. Börösök Enikő a szép özvegyet, akinek kezéért és vagyonáért nem utolsósorban folyik a politikai csata, okos, sőt rafinált, megfontolt, emancipált asszonynak mutatja, a politikával divatszerűen foglalkozó orvosnét Pogány Judit kedves, gyermeg vonásokkal árnyalja. Pontos karaktereket formál Lipics Zsolt, Némedi Árpád, Szula László, Kelemen József, Törköly Levente, kiváló epizódalakítás Tóth Béla öreg zsidó fogadósa, Csapó Virág pedig a szobalány szerepében az egész előadás alaphangját adja meg a házból kihallatkozó hamis dalolásával: a minőségigény nagyvonalú mellőzéséről szól ez a kántálás.

Csekély erőlködéssel a darabból kiolvashatók lennének akár mai pártálláspontok is. Konzervativizmus és gyökeres felforgatás között Nagy Ignác a fontolva haladásra szavazott. A kaposvári előadás nem annyira a politikai álláspontok ütközésére, mint inkább a választásokat övező kor-

Czibulás Péter (Langyos) és Kéner Gabriella (Aranka) a szolnoki előadásban (Szűcs Zoltán felvétele)

rupcióra, manipulációra, az emberi minőség hanyatlására, a végeredmény véletlenszerűségére irányítja a figyelmet.

*

Szolnokon viszont zenés vígjátékká alakult a *Tisztújítás*. Várady Szabolcs verseire Másik János gusztusos múlt századi románcokkal toldotta meg az előadást. Szőke István pedig harsány népszínművet rendezett. Szegő György csinos, tiszta kisvárosi utcát, udvart, szobabelsőket varázsolt a zsinórpadlásról leereszkedő festett vászra, Fekete Mária elegáns reformkori ruhákba öltöztette a szereplőket. A rendező pedig szokásához híven folytonos hangoskodásra bírta őket. Kiváltképp Dobos Ildikó altja érvényesül, úgy szól, mintha süket lenne a főorvos felesége. A szereposztás egyébként nagyrészt véletlenszerűnek tetszik, három-négy férfiszerepet nyugodtan fel lehetne cserélni. Alkatilag jellegtelen, színészileg jelentéktelen figurák szakszerűen ágálnak a színpadon. Kivétel Czibulás Péter, akinek a főorvos szerepében akadnak emberi pillanatai, és Kaszás Mihály, aki viszont mintha *A revizorból* lopta volna át Hajlói aljegyző erősen elrajzolt alakját.

A népszínműves, vígjátéki szándékot mutatja az is, hogy a házasság és a politikai karrier kettős boldogsága felé tartó szerelmes még bonvivánnak is túl fiatal, Várnai Szilárd mintha egyenesen az iskolapadból csöppent volna a szolgabíró-ságba. Igaz, nagyon rokonszenves, és szépen énekel, de a kiérlelt politikai nézetek éppoly távol állnak tőle, mint a szép özvegy iránti hosszan titkolt, tartózkodó szenvedély. Ez utóbbi vonatkozásban azonban legalább némi kamaszos gátlásssággal kölcsönöz realitást a figurának, ami azonban nemigen illik a jövőendő alispáni hivatalhoz. Kéner Gabriella víg özvegye szép és fiatal, de alapvetően hamis. Bátorsága meggondolatlanság, életkedve hisztéria, cselszövénye pusztán könnyelmű kockázatvállalás.

Az előadás különben szórakoztató. Kellemes tavaszi mulatság, alkalmas évad végi jutalom a hűséges bérlőknek. De a bemutató idején valószínűleg senkinek sem juttatta eszébe a közelgő választásokat. Akárcsak a kaposvári előadás. Az többről szólt a napi aktualitásnál, a szolnoki kevesebbről. A maga módján mindkét produkció igazolta, hogy mit ér színházban a tematikus időszersőség.

Mindkét előadás rendezőjét dicséri egyébként, hogy egyikük sem próbálta meg közvetlenül aktualizálni a reformkori darabot. Mindketten kerülőutat választottak. A kaposvári produkció a modernizáció görcseivel szembesíti Nagy Ignác vígjátékát, a szolnoki egy felpörgetett, kihangsúlyozott népszínművé alakítva szeretné hozzánk közelíteni. Az előbbi szellemi, mentalitásbeli közösséget talál jelen és múlt között, az utóbbi a színpadi forma külsőségeinek hiszterizálásával

próbál közelebb kerülni izgágább korunkhoz. Az előbbi az emberi lényegben, jellemében, viselkedésben talál hasonlóságokat, a másik csak a kocsmajelenetek komikumával tud hatásos lenni. Az előbbi úton messzebb jutni. Az utóbbi is járható. De csak helyben.

Nagy Ignác: Tisztújítás (kaposvári Csiky Gergely Színház)

Dramaturg: Eörsi István. Zene: Hevesi András. Diszlet: Khell Csörsz m. v. Jelmez: Cselényi Nóra. Segédrendező: Hock László és Hornung Gábor. Világítás-tervező: Bányai Tamás. Rendező: Bezerédi Zoltán.

Szereplők: Hunyadkürti György, Pogány Judit, Börscsök Enikő, Csapó György, Spindler Béla, Lipics Zsolt,

Znamenák István, Némedi Árpád, Tóth Béla, Szula László, Kelemen József, Törköly Levente, Csapó Virág.

(Szolnoki Szigligeti Színház)

Zene: Másik János. Versek: Várady Szabolcs. Diszlet: Szegő György. Jelmez: Fekete Mária m. v. Zenei vezető: Verebély József. Rendezőasszisztens: Czeizel Gábor. Rendező: Szőke István m. v.

Szereplők: Czibulás Péter, Dobos Ildikó, Kéner Gabriella, Magyar Tivadar, Várnai Szilárd, Kaszás Mihály, Vasvári Csaba, Kákonyi Tibor, ifj. Ujlaky László, Horváth Gábor, László Sándor, Gombos Judit, Szabó Csaba, Árva László, Czákó Jenő, Czákler Kálmán, Fazekas Attila, Szöllösi Zoltán.